

Turizm Akademik Dergisi

Tourism Academic Journal

www.turizmakademik.com

Rekreasyon Deneyimi, Memnuniyet ve Çevreye Duyarlı Davranış İlişkisi: Horma Kanyonu Örneği*

Çetin AKKUŞ^a, Selda YORDAM^b

^a Kastamonu Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, KASTAMONU, Türkiye, E-mail: cakkus@kastamonu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6539-726X

^b Kastamonu Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, KASTAMONU, Türkiye, E-mail: syordam@kastamonu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8126-5817

Öz

Günümüzde değişen ve gelişen ekonomik, sosyal ve çevresel faktörlerle birlikte, bireylerin boş zamanını değerlendirme biçimleri farklılaşmaktadır. Bu farklılaşmadan kaynaklı olarak doğa temelli aktiviteler son zamanlarda oldukça talep gören turistik ürün ve hizmetler haline gelmiştir. Rekreasyon deneyimleri de doğa temelli turizmde önemli bir rol oynamaktadır. Doğa temelli turizm ile ilişkili rekreasyon deneyimi, doğa temelli turistlerin çevreye duyarlı davranışlarını artırmak için çok önemli bir faktördür. Sürdürülebilir kaynak devamlılığı ve çevre kalitesi için bireylerin çevreye duyarlı davranışı önem arz etmektedir. Bu bağlamda, turistin çevresel olarak sürdürülebilir ilkeleri benimsemesine yardımcı olmak ve çevreyle ilgili konularda farkındalığını artırmak deneyimin ana amaçları arasında yer almaktadır. Yapılan bu çalışmada olumlu yönde rekreasyon deneyimi yaşayan turistlerin çevreye duyarlı davranışının da artacağı düşünülmektedir. Bu araştırmada turistlerin rekreasyon deneyimi, turist memnuniyeti ve çevreye duyarlı davranış ilişkisini ortaya koymak amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda Kastamonu ili Küre Dağları Milli Parkı içerisinde yer alan Horma Kanyonu'nu ziyaret eden turistler arasında kolayda örnekleme yöntemiyle 310 katılımcıya ulaşılmış ve anket tekniği uygulanmıştır. Analizler neticesinde rekreasyon deneyiminin turist memnuniyeti ve çevreye duyarlı davranışı olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir. Ayrıca turist memnuniyetinin aracılık rolü üstlendiği çalışmanın bir diğer sonucunu oluşturmuştur. Elde edilen bulgulardan yararlanılarak birtakım öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Rekreasyon Deneyimi, Memnuniyet, Çevreye Duyarlı Davranış, Horma Kanyonu.

The Relationship Between Recreational Experience, Satisfaction and Environmentally Responsible Behavior: The Case of Horma Canyon

Abstract

With today's changing and developing economic, social and environmental factors, the ways that people using their leisure time are getting differentiated. Due to this differentiation, nature-based activities have recently become highly demanded touristic products and services. Recreational experiences also play an important role in nature-based tourism. The recreational experience associated with nature-based tourism is a very important factor in increasing the environmentally sensitive behavior of nature-based tourists. For the sustainable resource continuity and environmental quality, environmentally responsible behavior of individuals is important. In this context, helping the tourist to adopt environmentally sustainable principles and raising awareness of environmental issues are among the main purposes of the experience. In this study, it is thought that the environmentally responsible behavior of tourists who have a positive recreational experience will increase. In this study, it is aimed to reveal the relationship between tourists' recreational experience, tourist satisfaction and environmentally responsible behavior. For this purpose, 310 participants among the tourists visiting the Horma Canyon in the Küre Mountains National Park of Kastamonu province were reached with the convenience sampling method and the survey technique was applied. As a result of the analyses, it has been determined that the recreation experience positively affects the tourist satisfaction and environmentally responsible behavior. Another conclusion of the study was that the tourist satisfaction assumed an intermediary role. Some suggestions were offered using the findings obtained.

Keywords: Recreation Experience, Satisfaction, Environmentally Responsible Behavior, Horma Canyon.

JEL CODE: Z30

Makalenin Geçmişi:

Gönderim Tarihi : 05.12.2020

Birinci Düzeltme : 19.03.2021

İkinci Düzeltme : 26.04.2021

Kabul : 07.05.2021

Makale Türü : Araştırma Makalesi

Akkuş, Ç. & Yordam, S. (2021). Rekreasyon Deneyimi, Memnuniyet ve Çevreye Duyarlı Davranış İlişkisi: Horma Kanyonu Örneği, Turizm Akademik Dergisi, 8 (1), 15-28.

* Çalışmanın Kastamonu Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulu Kararıyla etik ilkelere uygun olduğu belirtilmiştir. Karar Tarihi: 30.06.2020 Karar Sayısı: 34

** Sorumlu yazar e-posta: Kastamonu Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, e-mail: cakkus@kastamonu.edu.tr

GİRİŞ

Doğal alanlar, ziyaretçiler için değerli rekreasyon deneyimleri ve çevresel eğitim fırsatları sağlayabilecek kaynaklara sahiptir (Ballantyne, Packer & Falk, 2011a). Bu kaynaklarda turizmin birtakım çevresel etkileri oluşmakta ve bu etkiler turistlerin faaliyetlerinden meydana gelmektedir. Bu faaliyetlerin çevresel etkilerini azaltmak için turistlere eğitim verilmesi, turistlerin çevresel değerlerinin, tutumunun ve davranışlarının geliştirilmesi açısından önem taşımaktadır. Diğer bir deyişle, doğal kaynakların sürdürülebilirliğini sağlamak ve turistleri bu konuda bilinçlendirmek, deneyimin ana hedefleri arasında yer almaktadır (Marion & Reid, 2007). Turistlerin çevreye duyarlı davranışı, ekolojik çevreye verilen zararı önlemeye de yardımcı olmaktadır (Chiu, Lee & Chen, 2014). Aynı zamanda bu davranış çevresel sorunları azaltmaya, olumsuz etkileri minimum seviyeye indirmeye ve çevresel sürdürülebilirliğin gelişmesine destek olmaktadır (Lin & Lee, 2019). Dolayısıyla rekreasyon deneyimi, turistleri doğa temelli alanlarda çevreye duyarlı davranışa teşvik etmektedir.

Turistik aktiviteler sonucunda ortaya çıkan turist memnuniyeti rekreasyon deneyiminin niteliğini göstermektedir. Rekreasyonel faaliyetler bireylerin duyguları üzerinde olumlu etkiler meydana getirmektedir (Kurar, 2020). Doğa temelli aktiviteler de son zamanlarda oldukça talep gören faaliyetler arasında yer almaktadır. Bireylerin rekreasyon deneyimlerine yönelik beklentilerinin karşılanmasıyla memnuniyet hissi ortaya çıkmaktadır. Bu memnuniyet hissiyle birlikte turistler çevreye duyarlı davranışlar sergilemektedir. Ziyaretçiler haz aldıkları rekreasyon deneyiminin sürdürülebilir bir şekilde devam etmesi için gittikleri destinasyonu bulduklarından daha temiz bir halde bırakmak istemektedir. Bunun yanı sıra ziyaretçilerin bazı çevresel gruplara destek vererek çöp toplamak gibi aktiviteler düzenlemesi çevreye karşı ne kadar hassas olduklarını göstermektedir. Bu davranış sergilemelerinin en önemli nedenlerinden biri de doğal alanların giderek azalmasıdır.

Rekreasyon deneyimleri doğa temelli turizmde önemli bir rol oynamaktadır. Ancak rekreasyon deneyimi ve çevreye duyarlı davranışı turizm bağlamında araştıran sınırlı sayıda çalışma olduğu görülmektedir (Lee & Jan, 2015a; Lee & Jan, 2015b; Lee, Jan & Huang, 2015). Doğal kaynaklara ve ekoturizm potansiyeline sahip Küre Dağları Mili Parkı, Türkiye'deki ilk Korunan Alanlar Ağı PAN Park (Protected Area Network) sertifikalı milli parktır (Küre Dağları Milli Parkı, 2021). Bu sertifika yaban hayatı koruma ve sürdürülebilir turizm gelişimini sağlayan bir yaklaşıma sahiptir. Ayrıca

Kastamonu ilinin ormanlık alan bakımından zengin olması (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2021), doğal güzelliklere sahip olması (Zengin, Koç & Ulama, 2019) ve Kastamonu Üniversitesi'nin "Ormancılık ve Tabiat Turizmi" alanında ihtisaslaşması çalışma alanının seçilmesindeki bir diğer önemli husustur. Bu doğrultuda doğa turizmi destinasyonu olan Küre Dağları Milli Parkı içinde bulunan Horma Kanyonu çalışma alanını oluşturmaktadır. Araştırmada, kanyonu ziyaret eden bireylerin rekreasyon deneyimi, memnuniyet ve çevreye duyarlı davranış ilişkisini ortaya koymak amaçlanmıştır. Ayrıca, rekreasyon deneyimi ve çevreye duyarlı davranış üzerinde memnuniyetin aracılık rolünü belirlemek araştırmanın bir diğer amacını oluşturmaktadır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE ve HİPOTEZLER

Rekreasyon Deneyimi

Dünya ekonomisi yaşanan değişimlerle beraber ürün odaklı olmaktan, hizmet odaklı yaklaşıma ve sonra deneyim odaklı yaklaşıma dönüşerek büyük ölçüde değişmiştir (Pine & Gilmore, 1998 akt; Lee, Jan & Huang, 2015). Deneyim belirli bir faaliyetten kaynaklanan bireysel bir zihinsel durum olarak ifade edilmektedir (Poulsson & Kale, 2004). Deneyim turizmi ise pasif geziler yerine kişinin görme, duyma, dokunma ve hareket etme gibi dinamik olarak katıldığı bir aktivitedir (Ko, Park & Lee, 2018). Turizm deneyimleri aynı zamanda eşsiz, duygu yüklü ve kişisel değeri yüksektir (McIntosh & Siggs, 2005). Tynan & McKechnie (2009) deneyimin; deneyim öncesi, yerinde deneyim ve deneyim sonrası olmak üzere üç aşamada gerçekleştiğini öne sürmüştür. Deneyim öncesi, turistlere ziyaret etmeyi planladıkları rekreasyon alanları hakkında önceden araştırma yapma imkânı sağlarken (Hwang, Lee ve Kang, 2018), yerinde deneyimde turistlere doğanın ve çevrenin korunması ve çevre eğitimi için fırsatlar oluşturmaktadır (Ballantyne ve ark. 2011a; Ballantyne ve ark. 2011b). Deneyim sonrası ise turistlere yeni bilgi ve beceriler edinme fırsatı vermektedir (Lee ve ark., 2015).

Deneyim ekonomisi yapısının eğlence, eğitim, kaçış ve estetik olmak üzere dört boyuttan meydana geldiği öne sürülmüştür (Pine & Gilmore, 1998 akt; Lee, Jan & Huang, 2015). Birçok araştırmacı, Pine & Gilmore (1998)'un eğitim, eğlence, estetik ve kaçış boyutlarını turizm alanındaki çalışmalarda kullanmıştır (Hosany & Witham, 2010; Oh, Fiore & Jeoung, 2007). Hosany & Witham (2010) kruvazörlerin deneyimlerinin de bu boyutlardan oluştuğunu belirtirken, Ballantyne ve ark. (2011b) yaban hayatı turizmi çalışmasında turizm deneyiminin eğitim, kaçış, estetiğe ek olarak deneyimsel katılımdan oluştuğunu ileri sürmüştür.

Eğitim deneyimi, ziyaretçilerin yeni bilgi ve beceriler kazanmak için aktif olarak turizm faaliyetlerinde bulunmasını ifade etmektedir (Oh ve ark., 2007). Bu deneyimle birlikte turistler çevre ile ilgili faaliyetlere katılarak çevresel bilgilerinin artırabilir ve çevresel davranışlarını geliştirebilirler (Duerden & Witt, 2010). Eğlence deneyimi, bireyin pasif katılımını içermektedir (Stamboulis 2008). Estetik deneyim, turistler kendilerine sunulan ortamın doğasını etkilemeden veya değiştirmeden destinasyonda olmaktan hoşlanmaktadır (Oh ve ark., 2007). Kaçış deneyimi ise, ziyaretçilerin günlük hayatlarındaki olayları anlık olarak unutma istekliliğini ifade etmektedir (Song, Lee, Park, Hwang & Reisinger, 2015).

Memnuniyet

Literatüre göre, turist memnuniyeti turistlerin değerlendirmelerinin ve ürün ya da hizmetlerin algılanan performansının beklentilerle karşılaştırılmasının sonucu ortaya çıkmaktadır (Heung & Cheng, 2000). Turist memnuniyeti turistlerin bir destinasyondan beklentileri ile destinasyondaki algılanan değerlendirme deneyimi karşılaştırmaları ile belirlenmektedir (Yoon & Uysal, 2005). Chiu ve ark. (2014) ise turist memnuniyetinin, olumlu duygular uyandıran olumlu bir seyahat deneyiminden kaynaklandığını ileri sürmüştür. Performans, beklentileri aştığında memnuniyet ortaya çıkarken, beklentiler performansı aştığında memnuniyetsizlik meydana gelmektedir (Sangpikul, 2018). Destinasyon pazarlamasında turist memnuniyeti önemlidir, çünkü destinasyon seçimi, mal ve hizmet tüketimi, tekrar ziyareti ve destinasyon sadakatini etkilemektedir (Kozak & Rimmington, 2000; Kozak, Bigne & Andreu, 2004).

Rekreasyon deneyimi ve memnuniyete ilişkin literatür incelendiğinde; Hosany & Witham (2010) kruvaziyer turistlerin deneyimini, Park, Oh & Park (2010) film festivaline katılan ziyaretçilerin deneyimini, Mehmetoglu & Engen (2011) müzik festivali ve müzeyi ziyaret eden turistlerin deneyimini, Quadri-Felitti & Fiore (2013) şarap turistlerinin deneyimini ve Ali, Ryu & Hussain (2015) yaratıcı turist deneyimini, tavsiye etme niyeti, davranışsal niyet ve memnuniyet değişkenleriyle çalışmıştır. Bu çalışmalara ek olarak Huang, Scott, Ding & Cheng (2012) kültürel performans deneyiminin, Song ve ark. (2015) tapınakta konaklayan turistlerin deneyiminin, Ko, Park ve Lee (2018) raylı bisiklet deneyiminin, Öztürk ve Başarangel (2019) kamp ziyaretçilerinin deneyiminin ve Liu, Huang & Li (2018) ise akıllı bisiklet paylaşımıyla seyahat eden turistlerin deneyiminin memnuniyete etkisini araştırmıştır.

İncelenen çalışmalarda farklı türlerde yaşanan deneyimlerin memnuniyet üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Bu çalışmaların sonuçları deneyimin memnuniyet üzerinde olumlu ve güçlü bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda ilgili alanyazına dayanılarak aşağıdaki hipotez öne sürülmüştür.

H₁: Rekreasyon deneyiminin turist memnuniyeti üzerinde anlamlı olumlu bir etkisi vardır.

Çevreye Duyarlı Davranış

Çevreye duyarlı davranış, bireyin çevreyi korumak ve çevreyle ilgili sorunları çözmek için üstleneceği herhangi bir davranış olarak tanımlanmaktadır (Stern, 2000). Başka bir ifadeyle, çevredeki olumsuz faaliyetleri büyük ölçüde azaltmak için kişi veya grupların gerçekleştirdiği eylemlerdir (Steg & Vlek, 2009; Lee, Jan & Yang, 2013). Atıkların geri dönüşümü ve enerji yönetimi çevreye duyarlılığını gösteren davranışlardır (Iwata, 2001). Bu davranışlar doğanın korunmasına katkıda bulunmakta ve sürdürülebilir gelişimi desteklemektedir. Turistlerin çevreye karşı duyarlı davranışları doğal çevrenin zarar görmesini önlemeye ya da azaltmaya yardımcı olmaktadır (Chiu ve ark., 2014; Lee ve ark., 2015).

Çevreye duyarlı davranışla ilgili farklı boyutlar öne sürülmüştür. Thapa (2010) çevreye duyarlı davranışın boyutlarını; çöpün geri dönüştürülmesi, yeşil tüketicilik, çevreyi etkileyen kararlar için toplumda politik olarak aktif olmak ve çevreyle ilgili eğitim vermek olarak sıralamıştır. Lee (2011) ise çevreye duyarlı davranışın dört boyutu olduğunu bunların; sivil eylem, geri dönüşüm, ikna edici eylem ve eğitimden oluştuğunu belirtmiştir.

İlgili alanyazın incelendiğinde, çevre eğitiminin çevreye duyarlı davranış üzerindeki olumlu etkisinin olduğu ve turistleri çevre korunmaya teşvik edebileceğini göstermiştir (Duerden & Witt, 2010; Mobley, Vagias & DeWard, 2010). Doğa temelli turizm deneyimleri, turistlere farklı canlılarla temas fırsatı sunduğu için turistler çevreye daha duyarlı davranışlarda bulunmaktadır (Ballantyne ve ark., 2011; Ballantyne ve ark., 2011; Lee ve ark., 2015). Lee & Jan (2015a) çalışmasında doğa temelli turistlerin rekreasyon deneyimi çevresel tutum, biyosferik değer ve çevreye duyarlı davranış ilişkisini incelemiştir. Aynı yazarlar (2015b) bir diğer çalışmalarında turistlerin rekreasyon deneyimi ve çevresel tutumun çevreye duyarlı davranış üzerindeki etkisini araştırmıştır. Bu iki çalışmada rekreasyon deneyiminin çevreye duyarlı davranış üzerinde dolaylı bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Lee ve ark. (2015) doğa temelli turistlerin rekreasyon deneyimi ve çevreye duyarlı davranış arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Rekreasyon de-

neyiminin çevreye duyarlı davranışı olumlu ve önemli ölçüde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda H_2 hipotezi ileri sürülmüştür.

H_2 : *Rekreasyon deneyiminin çevreye duyarlı davranış üzerinde anlamlı olumlu etkisi vardır.*

Lee & Moscardo (2005), tatmin edici ekoturizm deneyimi sunan destinasyonların turistin çevreye duyarlı davranışını güçlendirmeye katkı sağladığını belirtmiştir. Chiu ve ark. (2014) çalışmasında eko seyahat deneyimi ile ilgili algılanan değer, memnuniyet ve aktiviteye katılımın turistin çevreye karşı sorumlu davranışını şekillendirdiğini ifade etmiştir. Su, Huang & Pearce (2018) sosyal değişim teorisine dayanarak, yerel halkın çevreye duyarlı davranışı üzerinde algılanan turizm etkileri ve toplum memnuniyetinin etkisini incelemiştir. Destinasyonun sosyal sorumluluğunun yerel halkın olumlu turizm etkileri algısını geliştirdiğini, genel toplum memnuniyetini artırdığını ve yerel halkın çevreye duyarlı davranışına katkıda bulunduğu sonucuna ulaşmıştır. İlgili çalışmalar turist memnuniyeti ile çevreye duyarlı davranış arasında ilişki olduğunu koymuştur. Elde edilen bulgulara bakılarak, memnuniyet ile çevreye duyarlı davranış arasında bağlantı olduğu görülmüştür. Bu doğrultuda aşağıdaki hipotez öne sürülmüştür.

H_3 : *Turist memnuniyetinin çevreye duyarlı davranış üzerinde anlamlı olumlu etkisi vardır.*

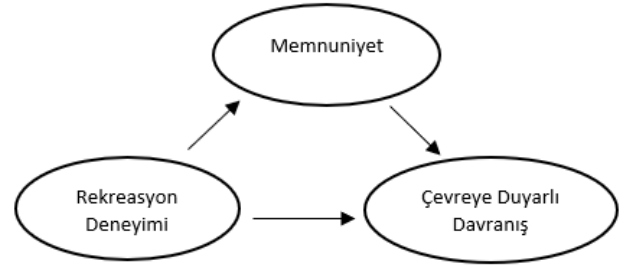
Rekreasyon Deneyiminin Çevreye Duyarlı Davranış Etkisinde Memnuniyetin Aracılık Rolü

Literatür incelendiğinde Kim'in (2018) çalışmasında destinasyon imajı ve memnuniyet, unutulmaz turizm deneyiminin davranışsal niyetler üzerindeki etkisine aracılık etmiştir. Su ve ark. (2018) algılanan turizm etkileri ve genel toplum memnuniyeti destinasyon sosyal sorumluluğu ve yerel halkın çevreye duyarlı davranışı üzerindeki etkisine kısmen aracılık ettiği belirtmiştir. Agyeiwaah, Otoo, Suntikul & Huang (2018) gastronomi turistlerinin motivasyon, deneyim, memnuniyet ve sadakatini incelediği çalışmada, memnuniyetin deneyim ve sadakate kısmen aracılık ettiğini tespit etmiştir. Lee & Jan (2015b) çevresel tutumun rekreasyon deneyimi ile çevreye duyarlı davranış arasında önemli aracılık rolü olduğunu ortaya koymuştur. Chiu ve ark. (2014) ise turist memnuniyetinin algılanan değer ile çevreye duyarlı davranış arasında kısmi aracılık rolü oynadığını ifade etmiştir. İlgili çalışmalara bakıldığında memnuniyetin farklı değişkenler üzerindeki aracılık etkisi incelenmiştir. Yapılan bu çalışmada ise rekreasyon deneyiminin çevreye duyarlı davranış etkisinde memnuniyetin aracılık rolü incelenecektir. Bu doğrultuda aşağıdaki hipotez öne sürülmüştür.

H_4 : *Rekreasyon deneyiminin çevreye duyarlı davranış etkisinde memnuniyetin aracılık rolü vardır.*

Yöntem

Araştırma amacı doğrultusunda geliştirilen model Şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 1. Araştırma Modeli

Şekil 1'de yer alan ve temel aracılık modeli olarak ifade edilen bu model, bağımlı değişkenin bağımsız değişkenden nasıl etkilendiğini test etmek amacıyla tasarlanan çalışmaların kanıtlarını incelemeye kullanılan bir yaklaşımdır (Hayes, 2018). Bu modelde bağımlı değişkenin bağımsız değişkeni etkileyeceği iki farklı yol bulunmaktadır. Birinci yol rekreasyon deneyiminden çevreye duyarlı davranışa uzanır ve bu durum doğrudan etki olarak isimlendirilir. Rekreasyon deneyiminin çevreye duyarlı davranışa ulaştığı ikinci yol ise memnuniyet üzerinden ulaştığı dolaylı etkidir. Bu durumda araştırma modeli iki bağımlı (Memnuniyet, Çevreye duyarlı davranış) ve iki bağımsız (Rekreasyon deneyimi ve Çevreye duyarlı davranış) değişken bulundurmaktadır. Modeldeki değişkenler arasında belirtildiği şekilde nedensellik ilişkisi bulunmakta ve bu durum teorik olarak da desteklenmektedir. Araştırma modeli doğrultusunda geliştirilen hipotezler literatür bölümünde detaylı olarak incelenmiştir.

Örnekleme Süreci

Araştırmada tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerinden kolayda örnekleme tercih edilmiştir. Araştırma verileri araştırmacı tarafından yüz yüze doldurtularak toplanmıştır. Pınarbaşı Belediyesi'nden alınan bilgilere göre 2020 Temmuz ayında Horma Kanyonu'nu ziyaret eden kişi sayısı 6465'tir. Çalışmanın uygulanabilmesi için gerekli olan etik kurul izni alınmış (Kastamonu Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulu, Karar Tarihi: 30.06.2020 Karar Sayısı: 34) ve Temmuz ayı ziyaretçi sayısına baz alınarak 1 Ağustos-30 Ağustos 2020 tarihleri arasında veri toplanmıştır. Çalışmanın %95 güven aralığında 0,05 anlamlılık seviyesinde toplam 363 kişiye yapılması uygun görülmüştür (Altunışık, Çoşkun, Bayraktaroğlu &

Yıldırım 2012: 137). Belirtilen sayıda kişiye ulaşılmış fakat kanyonun yürüyüş yolu boyunca herhangi bir duraklama noktasının olmaması eksik ve hatalı anket sayısının fazla olmasına neden olmuştur. Hatalı ve eksik doldurulan anketlerin elenmesi sonucunda toplam 310 anket değerlendirilmeye alınmıştır. Ayrıca verinin pandemi sürecinde toplanması nedeniyle katılımcı sayısına ulaşmakta zorluk yaşanmıştır.

Veri Toplama Yöntemi

Araştırmada nicel bir tasarım benimsenmiş ve anket tekniğinden yararlanılmıştır. İki bölümden oluşan anket formunun birinci bölümünde ziyaretçilerin rekreasyon deneyimi, memnuniyet ve çevreye duyarlı davranış düzeyini belirlemeye yönelik ifadeler bulunmaktadır. Rekreasyon deneyimiyle ilgili ifadeler için Hosany & Witham (2010) ve Lee, Jan & Huang (2015), turistlerin memnuniyet düzeyini ölçmek için Su & Hsu (2013) ve çevreye duyarlı davranış ifadeleri için Lee'nin (2011) çalışmaları derlenerek hazırlanmıştır. Rekreasyon deneyimi için 18, memnuniyet için ise üç ifadeden yararlanılmıştır. Cevaplayıcılarda kültürel olarak karşılığı olmadığı tespit edilen pilot çalışma sonrasında ifadelerin çıkarılması ile birlikte son hali verilen çevreye duyarlı davranış ölçeği ise yedi ifade ile ölçülmüştür. İkinci bölümde ise katılımcıların demografik özelliklerine yönelik beş soru yer almaktadır. İfadeler 7'li Likert ölçeği (1=Kesinlikle Katılmıyorum, 7= Kesinlikle Katılmıyorum) kullanılarak hazırlanmıştır.

Bulgular

Tablo 1'de katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımları verilmiştir.

Katılımcıların %54,2'sinin erkek olduğu görülmektedir. Bununla birlikte katılımcıların %52,3' ünü evliler oluşturmaktadır. Eğitim düzeyleri incelendiğinde çoğunluğun lisans ve üzeri (%59,4) eğitim düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Yaş grupları ve gelir düzeylerine bakıldığında ise yaklaşık yarısını (%45,8) 26-35 yaş aralığındaki genç nüfusun oluşturduğu ve 40,0'lık dilimin 2324-5000 TL gelir aralığına sahip olduğu tespit edilmiştir.

Rekreasyon Deneyimi, Memnuniyet ve Çevreye Duyarlı Davranış Ölçeklerine İlişkin Bilgiler

Model doğrultusunda her bir ölçeğin tek faktör altında toplanması uygun görülmüş ve iki ölçek için faktör analizleri gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda gerçekleştirilen faktör analizinde rekreasyon deneyimi ölçeğinde düşük ilişki katsayısına sahip iki ifade ölçekten çıkarılmış ve 16 ifadeden oluşan ölçeğin KMO değeri 0,920 ve varyansı açıklama oranı ise %51,248 olarak ölçülmüştür. Çevreye duyarlı davranış ölçeğine uygulanan faktör analizi neticesinde ise düşük ilişki katsayısına sahip bir ifade çıkarılmış ve 6 ifadeden oluşan ölçekte varyansın açıklanma oranı %56,718 olarak saptanmıştır. Üç ölçeğe ilişkin ortalama, standart sapma ve güvenilirlik değerleri Tablo 2'de sunulmuştur. Güvenilirlik katsayıları açısından incelendiğinde Cronbach's Alpha değerlerinin 0,80'in üzerinde olduğu bu sebeple de ölçeklerin oldukça güvenilir düzeyde olduğu söylenebilmektedir (Hair vd., 2010:92).

Ziyaretçilerin rekreasyon deneyimi ölçeğine ilişkin genel ortalama değeri yedi üzerinden 5,55 olarak ölçülmüştür. Ölçek dâhilinde en yüksek ortalamaya sahip ifade ise 6,16 ile doğal ortamın çekiciliği ile ilgili

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri İlişkin Bulgular

	Frekans	Yüzde (%)		Frekans	Yüzde (%)
<i>Cinsiyet</i>			<i>Yaş</i>		
Kadın	142	45,8	18-25	67	21,6
Erkek	168	54,2	26-35	141	45,8
<i>Medeni Durum</i>			36-45	58	18,7
Bekar	148	47,7	46-55	29	9,4
Evli	162	52,3	56 ve üzeri	15	4,5
<i>Eğitim Düzeyi</i>			<i>Gelir Düzeyi</i>		
İlköğretim ve Altı	13	4,2	0 TL	37	11,9
Lise	50	16,1	1-2324 TL	26	8,4
Ön lisans	35	11,3	2325-5000 TL	124	40,0
Lisans	152	49,0	5001-10000 TL	104	33,6
Lisansüstü	60	19,4	10001 TL ve üzeri	19	6,1
<i>Toplam</i>	310	100	<i>Toplam</i>	310	100

olmuştur. Bu değeri 6,13 ortalama ile bölgede bulunmanın çok güzel olduğuna dair ifade izlemiştir. Ölçekte en düşük ortalama ise bölgede gerçek bir öğrenme yaşandığını belirten ifadelerde ulaşılmıştır (4,57; 4,59). Bu sonuçlar ışığında Horma kanyonunu ziyaret eden katılımcıların ortalama üzeri bir deneyim yaşadıkları söylenebilir.

Katılımcıların memnuniyet ölçeğine ilişkin genel ortalama değeri 6,09 olarak ölçülmüştür. Bu değer ziyaretçilerin bölgeden yüksek memnuniyet ile ayrıldıklarını göstermektedir. Çevreye duyarlı davranış ölçeğinde ise genel ortalama değer 5,86 olarak saptanmıştır. Genel ortalama değerinin oldukça yüksek olması yanında katılımcıların bilhassa çevreyi korumayı destekleme davranışlarının (6,38) ve ziyarette bulunduğu çevreyi temiz bırakmaya gösterdikleri özenin (6,38) oldukça yüksek olduğu görülmektedir.

Araştırma Hipotezlerinin Test Edilmesi

Modelde belirtilen değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemek üzere aracılık analizi uygulanmıştır. Model PROCESS v.3.4 ile çözülmüştür (Hayes, 2018). Tahmin sonuçları en küçük kareler yöntemi ile bulunmuştur. Buna göre oluşturulan regresyon modelinin 0,01 önem düzeyinde anlamlı olduğu tespit edilmiş ve modelin varyansı açıklama oranı %57,07 olarak ölçülmüştür. Sonuçlar Tablo 3'te verilmiştir.

Sonuçlara yakından bakıldığında rekreasyon deneyiminin memnuniyet üzerinde anlamlı ve pozitif etkiye sahip olduğu saptanmıştır ($t=20,2335$; $p=0,000$). Buna göre rekreasyon deneyiminde ortaya çıkacak herhangi bir artışa bağlı olarak ziyaretçilerin memnuniyet düzeylerinin de artacağına söylemek mümkündür. Bu sonuç doğrultusunda rekreasyon deneyiminin

Tablo 2. Ölçeklere İlişkin İstatistik Değerler

	Faktör Yüğü	Ort.	Std. Sp.	C'alpha
Rekreasyon Deneyimi		5,55	1,066	0,920
Burada çok şey öğrendim.	0,609	4,57	1,777	
Buradaki deneyim beni daha bilgili yaptı.	0,639	4,59	1,760	
Burası gerçek bir öğrenme deneyimiydi.	0,664	4,60	1,801	
Burası yeni şeyler öğrenme merakımı canlandırdı.	0,682	5,28	1,673	
Burada doğayı iyi gözlemleyebildim.	0,743	5,96	1,385	
Burada keyifli bir deneyim yaşadım.	0,638	6,06	1,357	
Buradaki doğayı görmek heyecan vericiydi.	0,739	6,08	1,365	
Burada doğadaki bitkileri gözlemledim.	0,718	5,60	1,705	
Burada yaşadıklarım unutulmaz bir deneyimdi.	0,817	5,80	1,517	
Buranın doğası çekiciydi.	0,698	6,16	1,262	
Burada olmak çok güzeldi.	0,774	6,13	1,362	
Burada gerçek bir uyum duygusu hissettim.	0,817	5,86	1,381	
Burada olduğumdan daha farklı hissettim.	0,639	5,43	1,664	
Burada yaşadığım deneyim, başka biri olduğumu hayal ettirdi.	0,582	4,87	1,974	
Günlük rutinimden tamamen kaçtım.	0,566	5,94	1,554	
Burada farklı bir zamanda ya da yerde olduğumu hissettim.	0,662	5,73	1,643	
Memnuniyet		6,09	1,145	0,876
Genel olarak ziyaretimden memnunum.	0,891	6,23	1,173	
Beklentilerimle karşılaştırdığımda, ziyaretimden memnunum.	0,933	6,07	1,315	
Alıştığım seyahat anlayışı ile kıyasladığımda, yaptığım ziyaretten memnunum.	0,889	5,97	1,327	
Çevreye Duyarlı Davranış		5,86	1,151	0,803
Seyahat ettikten sonra, çevreyi bulduğum gibi temiz bırakırım.	0,721	6,38	1,274	
Geri dönüştürülebilir malzemeleri çöp kutusunda sınıflandırırım.	0,718	5,88	1,600	
Çevre yanlısı davranışlar benimsemeleri için diğer insanları teşvik ederim.	0,837	6,03	1,452	
Çevresel korumayı desteklerim.	0,787	6,38	1,181	
Enerji verimliliği ve CO2 azaltımı ile uğraşırım (bisiklete binmek / işe yürümek)	0,592	5,20	2,127	
Çevreye duyarlı ürünler satın alırım.	0,694	5,31	1,904	

memnuniyet üzerinde olumlu etkisi olduğunu öngören H_1 hipotezi kabul edilmiştir. Aynı zamanda memnuniyetin aracılık etkisini ölçmek için ilk gereksinim karşılanmıştır.

ışığında turist memnuniyetinin çevreye duyarlı davranış üzerinde anlamlı olumlu etkisi olduğunu öne süren H_3 hipotezi kabul edilmiştir. Araştırma modelinin son

Tablo 3. Rekreasyon Deneyiminin Memnuniyet Üzerindeki Etkisine İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

	R ²	MSE	F	df1	df2	p
	0,5707	0,5703	409,3943	1,00000	308,0000	0,0000
	Katsayı	Std. hata	t	p	LLCI	ULCI
Sabit	1,6147	0,2254	7,1629	0,000	1,1711	2,0583
Deneyim	0,8079	0,0399	20,2335	0,000	0,7293	0,8864

Aracılık etkisini ölçebilmek için ikinci aşama olan ziyaretçilerin rekreasyon deneyimi ve memnuniyetin düzeylerinin çevreye duyarlı davranışları üzerindeki etkisinin incelendiği modele ilişkin sonuçlar Tablo 4'te yer almaktadır. Buna göre rekreasyon deneyiminin çevreye duyarlı davranış üzerinde 0,001 düzeyinde anlamlı pozitif etkisinin olduğu saptanmıştır ($t=3,0900$; $p=0,002$). Bu sonuçla rekreasyon deneyiminin çevreye duyarlı davranış üzerinde olumlu etkisi olduğunu öngören H_2 hipotezi kabul edilmiştir.

hipotezinde ise rekreasyon deneyiminin çevreye duyarlı davranışa etkisinde memnuniyetin aracılık etkisi test edilmiş ve sonuçlar Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5 incelendiğinde rekreasyon deneyiminin çevreye duyarlı davranışa doğrudan etkisinin yaklaşık %23,7 olduğunu fakat memnuniyetin aracılık rolü üstlendiğinde bu etkinin %30,7'ye çıktığı tespit edilmiştir. Yani memnuniyetin aracı değişken özelliğine sahip olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar rekreasyon

Tablo 4. Rekreasyon Deneyimi ve Memnuniyetin Çevreye Duyarlı Davranış Üzerindeki Etkisine İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

	R ²	MSE	F	df1	df2	p
	0,3219	0,9013	72,8777	2,0000	307,0000	0,000
	Katsayı	Std. hata	t	p	LLCI	ULCI
Sabit	2,2354	0,3061	7,3032	0,000	1,6331	2,8377
Deneyim	0,2367	0,0766	3,0900	0,002	0,0860	0,3875
Memnuniyet	0,3806	0,0716	5,3128	0,000	0,2396	0,5215

Modelin devamında rekreasyon deneyiminde olduğu gibi memnuniyetin de çevreye duyarlı davranış üzerinde 0,001 düzeyinde anlamlı pozitif etkiye sahip olduğu saptanmıştır ($t=5,3128$; $p=0,000$). Bu sonuç

deneyiminin çevreye duyarlı davranışa etkisinde turist memnuniyetinin aracılık rolü olduğunu öngören H_4 hipotezinin kabul edildiği anlamına gelmektedir.

Tablo 5. Rekreasyon Deneyiminin Çevreye Duyarlı Davranışa Etkisinde Memnuniyetin Aracılık Rolüne İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Toplam Etki	Std. hata	t	p	LLCI	ULCI	c'_ps	c'_cs
0,5442	0,0524	10,3915	0,000	0,4411	0,6472	0,4735	0,5095
Doğrudan Etki	Std. hata	t	p	LLCI	ULCI	c'_ps	c'_cs
0,2367	0,0766	3,0900	0,002	0,0860	0,3875	0,2060	0,2216
Dolaylı Etki	BootSE	BootLLCI	BootULCI				
0,3075	0,0710	0,1675	0,4434				

Sonuç olarak araştırma kapsamında dört hipotez ortaya konulmuş ve yapılan analizler sonucunda bu hipotezlerin tamamının kabul edildiği saptanmıştır. Araştırma kapsamında ortaya konulan hipotezlere ilişkin neticeler Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Hipotez Testi Sonuçları

Hipotez	Sonuç
H ₁ = Rekreasyon Deneyimi → Memnuniyet	Kabul
H ₂ = Rekreasyon Deneyimi → Çevreye Duyarlı Davranış	Kabul
H ₃ = Memnuniyet → Çevreye Duyarlı Davranış	Kabul
H ₄ = Rekreasyon Deneyimi → Memnuniyet → Çevreye Duyarlı Davranış	Kabul

SONUÇ

Bu çalışmada turistlerin çevreye duyarlı davranışını açıklanarak, Horma Kanyonu'nu ziyarete gelen turistlerin rekreasyon deneyimi, memnuniyet ve çevreye duyarlı davranışı arasındaki ilişki incelenmiştir. İlgili alanyazında rekreasyon deneyimi ile memnuniyet arasındaki ilişki ya da deneyim ve çevreye duyarlı davranış arasındaki ilişki incelenirken, rekreasyon deneyimi, memnuniyet ve çevreye duyarlı davranışı arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmaya rastlanılmadığından dolayı bu üç değişken bütünlük olarak ele alınmıştır. Bu çalışma Kastamonu'da bulunan doğa turizm destinasyonu arasında yer alan Horma Kanyonu'nu ziyaret eden turistlerin rekreasyon deneyimi, memnuniyet ve çevreye duyarlı davranış arasındaki ilişkilerini incelemektedir. Bunun yanı sıra memnuniyet değişkenin aracılık rolünü de inceleyerek literatürdeki bir araştırma boşluğunu doldurmaktadır.

Araştırmanın kapsamını Kastamonu ili Küre Dağları Milli Parkı içinde yer alan Horma Kanyonu'nu ziyaret eden turistler oluşturmaktadır. Araştırma evreni olarak Horma Kanyonunun seçilme sebebi, Horma Kanyonu ve Ilıca Şelalesi arasında yapılan 3 km'lik ahşap yürüyüş parkuru ile birçok turist ziyaret noktası haline gelmesi ve aynı zamanda araştırma amaçları modeli doğrultusunda yer alan ifadeleri karşılayacak bir turistik nokta olmasıdır. En çok ziyaretin gerçekleştiği düşünülen yaz aylarında elde edilmesi planlanan araştırma verileri zaman ve maliyet gerekçeleri nedeniyle 1 Ağustos-30 Ağustos 2020 tarihleri ile sınırlanmıştır.

Çalışmanın amacı doğrultusunda rekreasyon deneyiminin memnuniyet üzerine etkisini belirlemek için yapılan analizlerde, rekreasyon deneyiminin memnuniyeti etkilediği tespit edilmiştir. Bu sonuç literatürdeki birçok çalışmayla benzerlik göstermektedir (Wang, Wang, Chiu, Liou & Yang, 2015; Ko ve ark., 2018; Liu

ve ark., 2018; Öztürk ve Başarangel, 2019, Keskin, Sezen ve Dağ, 2020, Solunoğlu ve Yayla, 2020). İyi korunmuş doğal alanlar (biyoçeşitliliğin korunması, suyun kalitesi gibi) turistler için çekici bir deneyim oluşturmalarının yanı sıra yüksek turist memnuniyetini ortaya çıkarmaktadır (Coghlan, 2012).

Doğa temelli turizm ile ilişkili rekreasyon deneyimi, doğa temelli turistlerin çevreye duyarlı davranışlarını artırmak için çok önemli bir faktördür. Başka bir ifadeyle, doğa temelli turizm destinasyonlarında olumlu deneyim yaşayan turistlerin çevreye daha duyarlı olduğu, sürdürülebilir turizmin gelişmesine katkı sağladığı ve çevresel farkındalığa sahip olduğu görülmektedir (Lee & Jan, 2015a). Çalışmada ise, rekreasyon deneyiminin çevreye duyarlı davranış üzerinde etkisinin olduğu ortaya çıkmıştır. Nitekim Han, Lee ve Hwang (2016), Xu, Kim, Liang & Ryu (2018) ve Lin & Lee (2019) ve çalışmalarında deneyimin çevreye duyarlı davranışı etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda alanyazında yapılan çalışmaların sonuçları bu çalışmanın sonuçlarını destekler niteliktedir.

Araştırmada turist memnuniyetinin çevreye duyarlı davranış üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu belirlenmiştir. Bu sonucu doğrular nitelikte çalışmaların literatürde yer aldığı gözlemlenmiştir. Chiu ve ark. (2014) çalışmasında memnuniyetin çevreye duyarlı davranışı olumlu yönde etkilediği, bu etkinin de olumlu duygular uyandıran deneyimden kaynaklandığı görülmüştür. Ramkissoon, Smith & Weiler'in (2013) yapmış oldukları çalışmada, destinasyon memnuniyetinin, doğa temelli turizm destinasyonlarında daha fazla çevreye duyarlı davranışa yol açabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmalardan farklı olarak Ramkissoon & Mavondo (2014), çevre yanlısı davranışların memnuniyeti etkilediğini ortaya koymuştur.

Teorik Katkılar

Araştırmada rekreasyon deneyiminin çevreye duyarlı davranış üzerindeki turist memnuniyetinin aracılık rolü incelenmiş ve memnuniyetin önemli bir aracılık rolü üstlendiği tespit edilmiştir. Bu çalışmaya en yakın olarak Chiu ve ark. (2014) çalışması gösterilebilir. Bu

çalışmada turist memnuniyeti algılanan değer ile çevreye duyarlı davranış arasında kısmi aracılık rolü oynamaktadır. Doğayı gözlemleme fırsatı sunan, bireyleri günlük yaşamlarından uzaklaştıran ve onları çevre korumasına teşvik eden rekreasyon deneyimi, turistlerin çevreye duyarlı davranışlarını olumlu yönde etkilemiştir. Ayrıca, doğa temelli turizm destinasyonlarında turistlere tatmin edici deneyimler sunulması birtakım faydalar ortaya çıkarmaktadır. Bu faydalar, korunan alanın ve doğal çevrenin desteklenmesiyle birlikte doğayı korumaya yönelik ilginin de artmasını sağlamaktadır (McCool, 2006). Böylece turistlerin çevreye yönelik davranışları da gelişmektedir.

Son yıllarda doğa temelli turistik alanlara artan talep nedeniyle bu bölgelere yönelik daha titiz koruma programları gerekli hale gelmiştir. Bunu sağlamak adına en birinci önlem ziyaretçilerin çevreye yönelik duyarlı davranışlarının geliştirilmesidir. Bu çalışmada ziyaretçilerin bu davranışı geliştirmesinde etkili olabilecek öncüller incelenmiştir. Buna göre rekreasyon deneyiminin literatüre benzer şekilde çevreye duyarlı davranışı olumlu etkilediği tespit edilmiştir. Çalışmanın en önemli ayırıcı yanı ise bu sürece ziyaretçi memnuniyetinin aracılık ettiği tespit edilmesidir. Memnuniyetle pekiştirilen ziyaretçi deneyimlerinin ziyaret edilen alana yönelik çevresel hassasiyetleri artırdığı bu çalışmanın en önemli bulguları arasındadır.

Pratik Katkılar

Doğa temelli destinasyonların, memnuniyeti geliştirecek eylemleri merkeze alması gerektiği ortaya konmuştur. Memnuniyet arttığında çevreye duyarlı davranış artış göstermektedir. Bu sebeple korunan alanlarda bireylerin çevreye duyarlı davranışlarının gelişmesi için deneyim alanlarının (eğitim, eğlence, estetik ve kaçış) destinasyon yönetiminde etkin rol oynayan sektör paydaşları tarafından iyileştirilmesi gerekmektedir.

Ayrıca destinasyon yöneticileri doğal çevrenin korunmasına yönelik turistlere eğitici programlar hazırlayarak bilgilendirilmelerini sağlayabilir. Çünkü turizm gelişen bir bölgede biyoçeşitlilik ve ekosistem olumsuz etkilenebilir. Çalışma sonuçlarına göre de, olumlu yönde yaşanan rekreasyon deneyimleri çevreye duyarlı davranışı etkilemektedir. Bu doğrultuda sürdürülebilir bir turizm anlayışı için turistlerin çevreye duyarlı davranışı artmalıdır. Böylece doğa temelli destinasyonlarda turistlerin çevresel etkileri minimum seviyeye indirilebilir. Bu sonuçlara dayanarak bireylerin deneyim alanlarının geliştirilmesi önem taşımaktadır.

Öneriler

Destinasyon yöneticilerine deneyim alanlarını geliştirmeye yönelik şu öneriler sunulabilir:

Bireyler yaşadıkları deneyimlerden bilgi edindiklerinde gerçek bir öğrenme deneyimi yaşamaktadırlar. Ancak yürüyüş parkuru üzerinde kanyonun flora ve faunasına ait bilgilendirici tabelalar bulunmamaktadır. Bu doğrultuda bu eksikliğin bölge yönetimi tarafından giderilmesi önem arz etmektedir.

Yürüyüş parkuru boyunca yeterli sayıda çöp kutusu bulunmamaktadır. Bu durum parkur alanında yer yer atıkların görülmesine neden olabilmektedir. Estetik deneyimleri olumsuz etkileyeceği göz önüne alındığında gerekli iyileştirmelerin yapılması turistlerin çevreye duyarlı davranışının devamlılığının sağlanması açısından da önem kazanmaktadır.

Yürüyüş parkuru bitiminde ziyaretçileri karşılayan Ilıca şelalesi etrafındaki yüzme, piknik yapma, yüksek sesle müzik dinleme gibi faaliyetlerin bireysel eğlenceye dönük olması nedeniyle eğlence deneyiminin ortaya çıkması engellemektedir. Bu sebeple tüm ziyaretçileri kapsayan kontrollü eğlence aktivitelerinin planlanması hedeflenmelidir.

Kanyon bölgesinde yapılan etkinliklerin sadece yürüyüş parkuru ile sınırlandırılması ziyaretçilerin kaçış deneyimi yaşamasını engellemektedir. Bu nedenle ziyaretçilerin aktif katılımlarının olduğu ve deneyimle sarmalandığı macera aktivitelerinin tasarlanmasına yönelik girişimlerde bulunulabilir.

Yürüyüş parkuru üzerinde gerçekleşebilecek herhangi bir olumsuz duruma karşı görevlilerden yardım isteyebilecek herhangi bir iletişim aracı bulunmamaktadır. Acil yardım butonlarının parkur üzerinde belirli aralıklarla konulması bu eksikliğı giderebilir.

Bu çalışmada Kastamonu Küre Dağları Milli Parkı içerisinde yer alan Horma Kanyonu'nu ziyaret eden turistlere odaklanılmıştır. Bu sebeple gelecek çalışmalarda başka milli parklarda yer alan doğal alanlara bu modeli uygulayarak, çalışmalar arasında karşılaştırmalar yapılabilir. Ayrıca çevreye duyarlı davranışı etkileyecek çevresel algı, çevresel değer ve çevre kalitesi gibi diğer değişkenlere odaklanılabilir.

KAYNAKLAR

- Agyeiwaah, E., Otoo, F. E., Suntikul, W. & Huang, W.-J. (2018). Understanding Culinary Tourist Motivation, Experience, Satisfaction, and Loyalty Using a Structural Approach, *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 36 (3), 295-313.
- Ali, F., Ryu, K. & Hussain, K. (2015). Influence of Experiences on Memories, Satisfaction and Behavioral Intentions: A Study of Creative Tourism, *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 33(1), 85–100.
- Altunışık, R., Çoşkun, R., Bayraktaroğlu, S. & Yıldırım, E. (2012). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı. Geliştirilmiş 7. Baskı, Sakarya Yayıncılık.
- Ballantyne, R., Packer, J. & Falk, J. (2011a). Visitors' Learning for Environmental Sustainability: Testing short- and Long-term Impacts of Wildlife Tourism Experiences Using Structural Equation Modeling, *Tourism Management*, 32(6), 1243-1252.
- Ballantyne, R., Packer, J. & Sutherland, L.A. (2011b). Visitors' Memories of Wildlife Tourism: Implications for the Design of Powerful Interpretive Experiences, *Tourism Management*, 32(4), 770-779.
- Chiu, Y.-T. H., Lee, W.-I. & Chen, T.-H. (2014). Environmentally Responsible Behavior in Ecotourism: Antecedents and implications, *Tourism Management*, 40, 321–329.
- Coghlan, A. (2012). Linking Natural Resource Management to Tourist Satisfaction: A Study of Australia's Great Barrier Reef, *Journal of Sustainable Tourism*, 20 (1), 41-58.
- Duerden, M.D. & Witt, P.A. (2010). The Impact of Direct and Indirect Experiences on the Development of Environmental Knowledge, Attitudes, and Behavior, *Journal of Environmental Psychology*, 30, 379-392.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J. & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate Data Analysis*. 7. Baskı. New Jersey: Prentice Hall.
- Han, J., Lee, M. & Hwang, Y. (2016). Tourists' Environmentally Responsible Behavior in Response to Climate Change and Tourist Experiences in Nature-Based Tourism, *Sustainability*, 8, 644
- Hayes, A. F. (2018). *Introduction to Mediation, Moderation, and Conditional Process Analysis: A Regression-Based Approach*. New York: Guilford.
- Heung, V. & Cheng, E. (2000). Assessing Tourists' Satisfaction with Shopping in the Hong Kong Special Administrative Region of China, *Journal of Travel Research*, 38, 396-404.
- Hosany, S., & Witham, M. (2010). Dimensions of Cruisers' Experiences, Satisfaction, and Intention to Recommend, *Journal of Travel Research*, 49(3), 351-364.
- Huang, Y., Scott, N., Ding, P. & Cheng, D. (2012). Impression of Liusanjie: Effect of Mood on Experience and Satisfaction, *International Journal of Tourism Research*, 14(1), 91–102.
- Hwang, S., Lee, D. & Kang, C.Y. (2018). Medical Tourism: Focusing on Patients' Prior, Current, and Post Experience, *International Journal of Quality Innovation*, 4 (4), 2-22.
- Iwata, O. (2001). Attitudinal determinants of Environmentally Responsible Behavior, *Social Behaviors and Personality*, 29(2), 183–190.
- Keskin, E., Sezen, N. ve Dağ, T. (2020). Unutulmaz Turizm Deneyimi, Müşteri Memnuniyeti, Tekrar Ziyaret ve Tavsiye Etme Niyeti Arasındaki İlişkiler: Kapadokya Bölgesini Ziyaret Eden Turistlere Yönelik Araştırma. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 7 (2), 239-264.
- Kim, J.-H. (2018). The Impact of Memorable Tourism Experiences on Loyalty Behaviors: The Mediating Effects of Destination Image and Satisfaction, *Journal of Travel Research*, 57 (7), 856-870.
- Ko, Y.-S., Park, S.-H. & Lee, K.-Y. (2018). Railbike Experience and Tourist Satisfaction, *International Journal of Tourism Sciences*, 18 (1), 65-74.
- Kozak, M. & Rimmington, M. (2000). Tourist Satisfaction with Mallorca, Spain, as an Off-Season Holiday Destination, *Journal of Travel Research*, 38,260-269.
- Kozak, M., Bigne, E. & Andreu, L. (2004). Satisfaction and Destination Loyalty: A Comparison between Non-repeat and Repeat Tourists, *Journal of Quality Insurance in Hospitality and Tourism*, 5(1), 43- 59.
- Kurar, İ. (2020). Halkın Rekreasyon Deneyimi Tercihi: Alanya Dim Çayı Vadisi Örneği. *Journal of Tourism Theory and Research*, 6 (2), 140-155.
- Küre Dağları Milli Parkı. (2021). Küre Dağları Milli Parkı Pan Parks Sertifikası İçin Hazır. <https://www.kdmp.gov.tr/haberler/kure-daglari-milli-parki-pan-parks-sertifikasi-icin-hazir.85> (23.03.2021).
- Lee, W. H., & Moscardo, G. (2005). Understanding the Impact of Ecotourism Resort Experiencing on Tourists' Environmental Attitudes and Behavioral Intentions, *Journal of Sustainable Tourism*, 13(6), 546–656.

- Lee, T. H. (2011). How Recreation Involvement, Place Attachment, Conservation Commitment Affect Environmentally Responsible Behavior, *Journal of Sustainable Tourism*, 19(7), 895-915.
- Lee, T. H., Jan, F.H., & Yang, C.-C. (2013). Conceptualizing and Measuring Environmentally Responsible Behaviors from The Perspective of Community-Based Tourists, *Tourism Management*, 36, 454-468.
- Lee, T. H. & Jan, F.H. (2015a). The Effects of Recreation Experience, Environmental Attitude, and Biospheric Value on the Environmentally Responsible Behavior of Nature-Based Tourists, *Environmental Management*, 56 (1), 193-208.
- Lee, T. H. & Jan, F.H. (2015b). The Influence of Recreation Experience and Environmental Attitude on the Environmentally Responsible Behavior of Community-based Tourists in Taiwan, *Journal of Sustainable Tourism*, 23 (7), 1063-1094.
- Lee, T. H., Jan, F.H. & Huang, G.W. (2015). The Influence of Recreation Experiences on Environmentally Responsible Behavior: The Case of Liuqiu Island, Taiwan, *Journal of Sustainable Tourism*, 23 (6), 947-967.
- Lin, Y. H. & Lee, T. H. (2019). How Do Recreation Experiences Affect Visitors' Environmentally Responsible Behavior? Evidence from Recreationists Visiting Ancient Trails in Taiwan, *Journal of Sustainable Tourism*, 28(5), 705-726.
- Liu, X., Huang, D. & Li, Z. (2018). Examining Relationships among Perceived Benefit, Tourist Experience and Satisfaction: The Context of Intelligent Sharing Bicycle, *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 23:5, 437-449.
- Marion, J. L. & Reid, S. E. (2007). Minimising Visitor Impacts to Protected Areas: The Efficacy of Low Impact Education Programmes. *Journal of Sustainable Tourism*, 15(1), 5-27.
- McCool, S. F. (2006). Managing for Visitor Experiences in Protected Areas: Promising Opportunities and Fundamental Challenges. *Parks*, 16(2), 3-9.
- McIntosh, A. J. & Siggs, A. (2005). An Exploration of the Experiential Nature of Boutique Accommodation, *Journal of Travel Research*, 44(1), 74-81.
- Mehmetoglu, M. & Engen, M. (2011). Pine and Gilmore's Concept of Experience Economy and Its Dimensions: An Empirical Examination in Tourism, *Journal of Quality Assurance in Hospitality & Tourism*, 12:4, 237-255.
- Mobley, C., Vagias, W.M., & DeWard, S.L. (2010). Exploring Additional Determinants of Environmentally Responsible Behavior: The influence of Environmental Literature and Environmental Attitudes, *Environment and Behavior*, 42(4), 420-447.
- Oh, H., Fiore, A.M., & Jeoung, M. (2007). Measuring Experience Economy Concepts: Tourism Applications, *Journal of Travel Research*, 46, 119-132.
- Öztürk, H. ve Başarangi, İ. (2019). Kamp Deneyiminin Ziyaretçi Memnuniyeti ve Yeniden Ziyaret Niyeti Üzerine Etkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 12 (65), 1190-1201.
- Park, M., Oh, H. & Park, J. (2010). Measuring the Experience Economy of Film Festival Participants, *International Journal of Tourism Sciences*, 10 (2), 35-54.
- Poulsson, S.H.G., & Kale, S.H. (2004). The Experience Economy and Commercial Experiences, *The Marketing Review*, 4, 267277.
- Quadri-Felitti, D. L., & Fiore, A. M. (2013). Destination loyalty: Effects of Wine Tourists' Experiences, Memories, And Satisfaction on Intentions, *Tourism and Hospitality Research*, 13(1), 47-62.
- Ramkissoon, H., & Mavondo, F. (2014). Proenvironmental behavior: The Link between Place Attachment and Place Satisfaction, *Tourism Analysis*, 19(6), 673-688.
- Ramkissoon, H., Smith, L.D.G. & Weiler, B. (2013). Relationships between Place Attachment, Place Satisfaction and Pro-environmental Behaviour in an Australian National Park, *Journal of Sustainable Tourism*, 21 (3), 434-457.
- Sangpikul, A. (2018). The effects of Travel Experience Dimensions on Tourist Satisfaction and Destination Loyalty: The Case of an Island Destination, *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*, 12(2), 1-15.
- Song, H. J., Lee, C. K., Park, J. A., Hwang, Y. H. & Reisinger, Y. (2015). The Influence of Tourist Experience on Perceived Value and Satisfaction with Temple Stays: The Experience Economy Theory, *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 32(4), 401-415.
- Solunoğlu, A. ve Yayla, Ö. (2020). Deneyim Kalitesinin Memnuniyet ve Yaşam Kalitesine Etkisi: Kırıkkale Büyük Şehir Parkında Bir Uygulama. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*. 17(1), 20-31.
- Stamboulis, Y. (2008). Destinations as Experience Stages: A Systems View. Babu, S. S. Mishra, S. & Parida, B. B. (Eds.), *Tourism Development Revisited Concepts, Issues and Paradigms* (161-174). New Delhi: Response Books.

Steg, L. & Vlek, C. (2009). Encouraging Pro-environmental Behaviour: An Integrative Review and Research Agenda, *Journal of Environmental Psychology* 29, 309-317.

Stern, P. C. (2000). Toward a Coherent Theory of Environmentally Significant Behavior, *Journal of Social Issues*, 56(3), 407-424.

Su, L. & Hsu, M.K. (2013). Service Fairness, Consumption Emotions, Satisfaction, and Behavioral Intentions: The Experience of Chinese Heritage Tourists, *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 30(8), 786-805.

Su, L., Huang, S. & Pearce, J. (2018). How does Destination Social Responsibility Contribute to Environmentally Responsible Behaviour? A Destination Resident Perspective, *Journal of Business Research*, 86, 179-189.

Tarım ve Orman Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü. (2021). İllere Göre Orman Varlığı.

https://web.ogm.gov.tr/Sayfalar/Ormanlarimiz/Illere-Gore-Orman-Varligi.aspx?View={d0bb52f8-fb84-4a81-936c-032103f8a8ce}&SortField=Toplam_x0020_Ormanl_x0131_k_x002&SortDir=Desc (23.03.2021).

Thapa, B. (2010). The Mediating Effect Of Outdoor Recreation Participation On Environmental Attitude-Behavior Correspondence, *Journal of Environmental Education*, 41(3), 133-150.

Tynan, C. & McKechnie, S. (2009). Experience Marketing: A Review and Reassessment. *Journal of Marketing Management*, 25(5/6), 501-517.

Wang, Y.H., Wang, Y.H., Chiu, J.H., Liou, J.Y. & Yang, Y.S. (2015). Recreation Benefit, Recreation Experience, Satisfaction and Revisit Intention- Evidence from Mo Zai Dun Story Island, *Journal of Business & Economic Policy*, 2(2), 53-61.

Xu, S., Kim, H. J., Liang, M., & Ryu, K. (2018). Interrelationships between Tourist Involvement, Tourist Experience and Environmentally Responsible Behavior: A Case Study of Nansha Wetland Park, China, *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 35(7), 856-868.

Yoon, Y. & Uysal, M. (2005). An Examination of the Effects of Motivation and Satisfaction on Destination Loyalty: A Structural Model, *Tourism Management*, 26, 45-56.

Zengin, B., Koç, D. E. & Ulama, Ş. (2019). Kastamonu İlinin Doğa Turizmi Potansiyelinin Alternatif Turizm Kapsamında Değerlendirilmesi. *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2 (2), 251-274.

Destek Bilgisi: Bu çalışmanın hazırlanması sürecinde herhangi bir bireyden ya da kurumdan aynı ya da nakdi bir yardım/destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması: Makalede herhangi bir çıkar çatışması ya da kazancı yoktur.

Etik Onayı: Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Turizm Akademik Dergisinin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir.

Bilgilendirilmiş Onam Formu: Tüm taraflar kendi rızaları ile çalışmaya dâhil olmuşlardır.

Etik Kurul Onayı: Kastamonu Üniversitesi etik kurulu onay tarihi: 30.06.2020 ve karar Sayısı:34

Araştırmacıların Katkı Oranı: Çalışma, iki yazarın katkısı ile hazırlanmıştır. Katkı oranları;

1. Yazar = 60%

2. Yazar = 40%

Extensive Summary

The Relationship Between Recreational Experience, Satisfaction and Environmentally Responsible Behavior: The Case of Horma Canyon

Çetin AKKUŞ^{*}, Selda YORDAM

INTRODUCTION

Natural sites have resources which can provide the visitors with recreational experiences and environmental education opportunities (Ballantyne et. al, 2011a). At these resources a set of environmental tourism effects occur and such effects arise from the tourists' activities. Educating the tourists so as to lessen the environmental effects of these activities is of importance in terms of improvement of the environmental values, attitudes and behaviors of tourists. In other words, helping the tourist to adopt environmentally sustainable principles and raising awareness are among the main objectives of the experience (Ballantyne et al., 2011b). The environmentally sensitive behavior of tourists also helps prevent damage to the ecological environment (Chiu, Lee, & Chen, 2014). At the same time, this behavior supports reducing environmental problems, minimizing negative effects, and improving environmental sustainability (Lin & Lee, 2019). Therefore, the recreation experience encourages tourists to environmentally friendly behavior in nature-based areas.

Tourist satisfaction that results from touristic activities shows the quality of the recreational experience. Recreational activities bring about positive effects on individuals' emotions (Kurar, 2020). Nature-based activities are also among the activities that are in high demand recently. The feeling of satisfaction transpires with the realization of expectations of individuals towards recreational experiences. With this feeling of satisfaction, tourists perform environmentally sensitive actions. Hence, the recreational experience urges tourists to environmentally sensitive behaviors in nature-based sites.

METHODOLOGY

In this study, it is aimed to examine the environmentally sensitive behaviors of tourists towards the destination they visit. In the meantime, it is also aimed to determine the effect of recreational experience which is thought to have an impact on developing such behavior and the effect of satisfaction which is thought to mediate the process.

The scope of the research consists of the tourists who visit the Horma Canyon which is within the borders of the Küre Mountains National Park in Kastamonu Province. The reason Horma Canyon was chosen as the research universe is that the 3 km wooden walking track built between Horma Canyon and Ilıca Waterfall has become the visiting point of many tourists, and is also a touristic point which corresponds to the expressions which are present in line with the research goals model. The research data planned to be obtained in the summer months, which are considered to be the most visited, is limited to the dates of 1 August - 30 August 2020 due to time and cost reasons.

In the research, convenience sampling, one of the non-probability sampling methods, is preferred. The research data was collected via face-to-face surveying by the researcher. According to the information received from Pınarbaşı Municipality, in July 2020 the number of visitors to Horma Canyon is 6465. The data was collected between August 1 and August 30, 2020 taking into consideration the number of visitors in July. It was seen fit to conduct the research in 95% confidence interval and 0,05 significance level, with a total of 363 persons (Altunışık et. al, 2012: 137). The designated number of persons was reached, however, the fact that there are not any resting points along the Canyon's walking track caused a high number of lacking and deficient surveys. After the elimination of erroneous and ill-completed surveys, a total of 310 surveys were taken into evaluation.

A quantitative design was adopted in the research and the survey technique was used. In the first part of the questionnaire form, which consists of two parts, there are expressions to determine the level of recreational experience, satisfaction and environmentally sensitive behavior of the visitors. Hosany and Witham (2010) and Lee, Jan, and Huang (2015) on recreation experience, to measure the satisfaction level of tourists, He et al. (2018) and Lee's (2011) studies for statements on environmentally sensitive behavior were compiled and prepared. 18 expressions were used for recreation experience and three expressions were used for satisfaction. After the pilot study, which was found to have no cultural counterpart in the respondents, the environmentally sensitive behavior scale, which was finalized after the statements were removed, was measured with seven statements. In the second part, there are five questions about the demographic characteristics of the participants. Expressions were prepared using a 7-point Likert scale.

^{*} Corresponding author at: Kastamonu University, Tourism Faculty, Tourism Management, E-mail: cakkus@kastamonu.edu.tr

CONCLUSION

In this study, by explaining the environmentally sensitive behavior of tourists, the relationship between the recreational experience, satisfaction and environmentally sensitive behavior of tourists visiting Horma Canyon was examined. While examining the relationship between recreational experience and satisfaction, or between experience and environmentally sensitive behavior in the relevant literature, these three variables were considered in an integrated manner, since there was no study examining the relationship between recreational experience, satisfaction and environmentally sensitive behavior. In this study, a research in the literature fills the gap by examining the mediating role of the satisfaction variable, as well as the relationships between the recreational experience, satisfaction and environmentally sensitive behavior of the tourists visiting the Horma Canyon, which is among the nature tourism destinations in Kastamonu.

In the analyses conducted in the direction of the research in order to determine effect of the recreational experience on satisfaction, it was determined that the recreational experience affects satisfaction. This result shows similarity with many studies in the literature (Wang et. al, 2015; Ko, Park and Lee, 2018; Liu, Huang and Li, 2018). Well-protected natural sites (like protection of biodiversity and high quality water) provide an interesting experience for tourists as well as generating high tourist satisfaction (Coghlan, 2012). It can be said that this result shows similarities with the results of other studies in the literature.

Recreational experience relating with nature-based tourism is a very important factor for increasing the environmentally sensitive behaviors of nature-based tourists. In other words, it is seen that tourists who has positive experiences in nature-based tourism destinations are more environmentally sensitive, contribute to the sustainable tourism, and have environmental awareness (Lee and Jan, 2015a). In the study in was revealed that the recreational experience has an effect on environmentally sensitive behavior. As a matter of fact, Han, Lee and Hwang (2016), Xu et. al (2018), and Lin and Lee (2019) had come to the conclusion in their studies that experience affects environmentally sensitive behavior. In this context, the results of the studies conducted in the literature support the results of this study.

In the research it is determined that tourist satisfaction has a positive effect on environmentally sensitive behavior. It is observed that studies that

validate this conclusion are present in the literature. It is seen in Lee and Chen's (2014) study that satisfaction affects the environmentally sensitive behavior positively, and this effect derives from experiences that kindle positive feelings. In the study they conducted, Ramkissoon, Smith and Weiler (2013) came to the conclusion that destination satisfaction can result in more environmentally sensitive behaviors at nature-based tourism destinations.

In the research, the mediating role of the recreational experience and tourist satisfaction on environmentally sensitive behavior was examined, and it was determined that satisfaction has an important mediating role. The study of Chiu, Lee, and Chen (2014) can be put forth as the closest to ours. In this study it is expressed that tourist satisfaction plays a partially mediating role between the perceived value and environmentally sensitive behavior. Recreational experience which provides the individuals with an opportunity to observe the nature, get away from their daily lives, and urges them to protect the environment affected the environmentally sensitive behaviors of the tourists positively.